

Nr 360.

Av herrar **Järte** och **Bernström**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande.*

Det senaste världskriget har visat, att vid nutida krig snart sagt varje materiell, ekonomisk och moralisk tillgång hos en nation måste tagas i anspråk. Ehuru det visserligen är möjligt, att även i framtiden krigiska konflikter kunna komma att avlöpa relativt hastigt, särskilt om ena partens militära tillgångar äro avsevärt underlägsna, är det tydligt, att man måste vara beredd på att en krigisk konflikt åter tar karaktär av ett långvarigt utnötningskrig med alla därmed sammanhängande påfrestningar för landet i dess helhet.

Den uppfattning, som i enlighet med proposition nr 50 gör gällande, att en materiell och ekonomisk krigsberedskap är nödvändig men likväl anser sig kunna reducera de militära stridskrafterna, så att man med säkerhet kan förutse att redan på grund härav ett långvarigt krig är uteslutet, är givetvis ologisk och oriktig.

Det lider intet tvivel, att icke i vårt land den civila krigsberedskapen försumrats på ett sätt, som i händelse av krig skulle kunna få ödesdigra verkningar i form av olämpligt eller för sent ingripande från statsmakternas sida. Även om propositionen delvis uppmärksammat dessa brister, är det dock alldeles tydligt, att den genomgripande betydelsen av den civila krigsberedskapen icke vunnit tillbörligt beaktande i form av positiva åtgärder och än mindre har hänsyn tagits till sambandet med försvarsfrågan i dess helhet.

Organisationen vid de militära förvaltningsmyndigheter, som syssla med den industriella krigsberedskapen, är synnerligen bristfällig och har icke genom i propositionen föreslagna åtgärder blivit löst på ett tillfredsställande sätt. De framställningar i detta avseende, som av dessa myndigheter gjorts, ha icke till fullo beaktats. I december 1924 gjordes från arméförvaltningen framställning dels om ökning av arbetskrafterna för här avsett ändamål, varvid av sparsamhetsskäl räknades med den minimiökning, som erfordrades för att de svåraste olägenheterna med nuvarande personalbrist skulle nödtorftligen avhjälpas, dels angående vissa organisationsändringar avseende inrättande av särskilda byråer å artilleri- och fortifikationsdepartementen för det krigsindustriella organisationsarbetet.

Beträffande kraven på personalökning angives i proposition nr 50, att desamma blivit »i viss omfattning» tillgodosedda, ävensom att »ytterligare

erforderlig personal torde så småningom kunna göras tillgänglig genom den begränsning av övriga arbetsuppgifter, som den föreslagna organisationen otvivelaktigt kommer att medföra». Med hänsyn till den brist på personal för krigsindustriella ärendens handläggning, som redan nu råder, synes en sådan allmänt hållen anmärkning icke vara till fyllest. Vad som här fordras, är omedelbar åtgärd. Om sedan inskränkningar kunna åstadkommas på andra håll inom ämbetsverket, är en annan sak, som sedermera, då de för den avsedda försvarsorganisationen nödiga arbetsuppgifterna blivit klarlagda, bör upptagas till behandling.

Inom arméförvaltningen torde sålunda erfordras 6 officerare och inom marinförvaltningen 1 mariningenjör utöver i propositionen upptagna.

Behovet av ett *sammanhållande organ för planläggning av industriens anpassning för krigsändamål* har i viss mån tillgodosetts genom den industriberedskapskommission, som den 31 december 1924 tillsatts. Denna har tillkommit i stället för den förut befintliga krigsmaterielkommissionen. Industriberedskapskommissionen består av personer, som äro fullt upptagna av dem åliggande göromål i deras ordinarie befattningar. Endast ett ordinarie sammanträde om året är föreskrivet i instruktionen, och arbetskapaciteten hos kommissionen torde ej kunna tillmätas allt för stort värde, framför allt emedan den saknar det i dessa fall viktigaste nämligen ett permanent sekretariat. Kommissionens uppgift att verka för att säkerställa den inhemska industriens förmåga att tillgodose de krav, som i krigstid ställas på densamma ur såväl militär som civil synpunkt, står icke i rimligt förhållande till dess möjlighet att fylla denna uppgift.

Ett permanent sekretariat bör sålunda upprättas. Huru detta sedermera definitivt skall organiseras, bör erfarenheten utvisa, men måste tillsvidare härför beräknas en kanslichef och en sekreterare.

I fråga om *den allmänt ekonomiska krigsberedskapen* har i propositionen krigsberedskapskommissionens förslag av år 1918 endast i viss mån upptagits; någon bestämd stat för rikskommissionen har sålunda icke föreslagits. Det är emellertid att märka, att berörda kommission avgav sitt förslag, medan ännu kriget pågick, och att utvecklingen på ifrågavarande område sedan dess fortskridit synnerligen hastigt, och att således fredsförberedelserna nu böra få en helt annan omfattning, än man då tänkte sig. Detta belyses bäst genom några utdrag ur det i propositionen omnämnda franska lagförslaget, i vilket det bl. a. heter:

Det är nödvändigt att förbereda sig på ett långvarigt krig, även om man hoppas på ett kort sådant och likaledes på ett krig, som sträcker sina verkningar till alla områden av nationens liv. Den militära verksamheten kommer att i framtiden fördubblas genom en diplomatisk strid (propaganda) och genom en ekonomisk strid (blockad). Materielen har fått större betydelse i striden än någonsin förut. Industriens alla krafter komma att dragas in i kampen. Emellertid göra mångfalden av olika stridsmedel, det höga priset och den ständigt fortgående förändringen

av dessa stridsmedel, att det icke är lämpligt att upplägga stora förråd av sådan materiel redan i fred. Samlandet av de för ett kommande krig nödvändiga materiella resurserna bör sålunda äga rum i tvenne etapper:

1) I fred ett ständigt metodiskt experimenterande med de modernaste materieltyper, uppläggande av förråd nödvändiga för den styrka, som avses att uppsättas vid krigsutbrottet, samt för denna styrkas behov ända till det ögonblick, då industrien kan börja leverera vad som erfordras;

2) Då ögonblicket är inne, ett automatiskt igångsättande av de åtgärder, som skola säkerställa produktion i stor skala av vapen, materiel och allt, som erfordras för krigsmakten.

De som förr kallades icke-stridande, skola taga del i kampen ända från dess första dag, och i produktionens samt i allmän tjänst skall var och en hava sin redan i fred bestämda plats för att »tjäna». Direkt eller indirekt äro alla inblandade i kriget. Utöver värnplikten, som gäller dem, som inställas i krigsmakten, kommer nationalförsvarsplikten som åvilar alla, och som sträcker sina verkningar till alla verksamhetsområden. Den åvilar båda könen, alla åldrar och villkor och uppfylles genom frivillig eller tvungen tilldelning av var och en till en plats, där han beroende på fysiska, intellektuella eller tekniska förutsättningar kan göra den största nyttan. Varje enskild medborgare, kollektivitet eller person, som även i den blygsammaste grad är representant för offentlig myndighet, är skyldig icke blott att deltaga i kriget utan även att förbereda sig härför. På det ekonomiska likaväl som på det militära området måste en mobiliseringsplan uppgöras, och denna uppgift nödvändiggör ett intimt samarbete mellan alla under ledning av det allmännas organ.

En stor del värnpliktiga, som drogos ur armén för att säkerställa industriens och de stora allmänna företagens mobilisering, kunde icke alltid sättas på den plats, som bäst motsvarade deras förmåga. Med hänsyn till den omfattning, som nationens mobilisering i nästa krig kommer att erhålla redan från början skulle misstag av liknande slag få ännu allvarligare följder i framtiden. Å andra sidan går det icke an, att den allmänna regeln »rätt man på rätt plats» leder till den paradoxen, att truppförbanden försvagas över hövan genom ett oriktigt användande av värnpliktiga i hemorten. Hur viktig än den ekonomiska mobiliseringen må vara, skulle det likväl vara oantagbart att en fransman, som är i åldern att kunna bära vapen, icke normalt sett skulle användas i armén även om hans egenskaper skulle snarare göra honom lämplig för en annan plats.

I krigstid centraliseras fabrikationen och fördelningen av helfabrikat som behövas av flera statsdepartement och en enda minister erhåller ansvaret därför.

Samlandet och fördelningen av livsförnödenheter avsedda såväl för krigsmakten som för civilbefolkningens nödvändiga behov centraliseras och en enda minister erhåller ansvaret. De industrier, som hava att göra med livsmedelsproduktion, centraliseras likaledes.

Såsom av det anförda framgår, är omfattningen av den civila krigsberedskapen, därest den skall kunna medföra avsett resultat, av en mycket genomgripande natur och innefattar även en så ingripande fråga som den om en allmän nationalförsvarsplikt.

En utredning av dessa omfattande spørsmål synes icke hava ägt rum, sedan krigsberedskapskommissionens förslag avgavs. *Sambandet mellan denna fråga och försvarsorganisationens militära omfattning synes dock uppenbar.* Den hastiga utvecklingen på detta område har försatt hela frågan i ett nytt läge.

under det senaste året, vilket framgår av de betydelsefulla åtgärder, som föreslagits eller företagits i andra länder. Den franske krigsministern har nyligen uttalat sig om den franska vänsterns blivande omorganisationsförslag och framhåller här såväl betydelsen av mobiliseringen av landets kraftresurser i allmänhet som sambandet häremellan och själva organisationen. »Det förkortande av värnpliktstiden, som genom reformen ernås, har icke varit reformens mål utan är ett resultat, som möjliggöres tack vare den nya organisationen. Dennas två fundamentala delar, vilka nu äro nära sin fullbordan, beröra arméns allmänna organisation och rekryteringen. Senare komma frågorna om kadreerna, beväpningen och mobiliseringen. Framför allt kräves, att denna göres på samma gång snabbare och smidigare, och att den närmare anknytes till mobiliseringen av landets kraftresurser i dessas helhet och icke blott av de rent militära. Därför komma mobiliseringsområdena att omläggas, så att de bättre överensstämma med den geografiska fördelningen av den olikartade ekonomiska verksamheten i skilda delar av Frankrike. Sålunda kommer gruvområdet i norra Frankrike att erhålla en särskild mobiliseringsordning lämpad efter de speciella synpunkter, som där böra uppmärksammas. På samma sätt kommer att ske med de stora industridistrikten i mellersta och södra delarna av Frankrike. Manskapets utbildning behandlas som en angelägenhet, fullkomligt skild från mobiliseringsproblemen. Arméns övningsplatser komma därför ofta att vara skilda från mobiliseringseentra, vilka skola placeras helt och hållet ur synpunkten av olika platsers lämplighet som koncentreringsorter för det ena eller andra områdets alla kraftresurser. De skyddstrupper, som krävas på dessa orter, komma att under den nya ordningen icke försvagas utan förstärkas. Man kommer att med yttersta försiktighet undvika, att vid någon tidpunkt under omorganisationens genomförande ett svaghetsmoment uppstår. Den långsamhet, med vilken reformen måste genomföras, beror just på denna hänsyn.»

För den ekonomiska krigsberedskapen har i proposition nr 50 föreslagits en rikskommission. Riktigt torde vara, att den definitiva organisationen ej nu avgöres, utan att åt Kungl. Maj:t överlämnas att under det första året bestämma antalet ledamöter. Vid kommissionens sammansättning torde följande synpunkter böra beaktas. Bland de närmast liggande uppgifterna äro fördelning av de olika krigsberedskapsärendena mellan civila myndigheter samt förslag till personalfördelning inom dessa myndigheter för här avsett ändamål. Härför erfordras ett intimt samarbete med av förslagen berörda myndigheter ävensom industriens sammanslutningar etc.

Kommissionens ordförande bör med hänsyn till det maktpåliggande organisationsarbetet och framför allt emedan han bör erhålla inspektionsrätt över de av myndigheterna utförda krigsberedskapsåtgärderna vara fast avlönad och ej förena denna tjänst med annan befattning. Utom ordföranden bör följande personal tilldelas kommissionen:

- 1 kanslichef (fast anställd),
- 1 militär avdelningschef (kommenderad),
- 1 avdelningschef för industriella frågor,
- 1 » » livsmedelsfrågor,
- 1 » » finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten (nationalekonom).

De trenne sistnämnda funktionärerna torde tills vidare kunna erhålla detta uppdrag såsom sakkunniga. Expeditionspersonal är även behöflig.

Beträffande övriga ledamöter i kommissionen synes krigsberedskapskommissionens förslag i huvudsak kunna följas.

Det är önskvärt, att de föreslagna organisationsändringarna kunna genomföras inom en så snävt som möjligt begränsad kostnadsram. Det bör under sådana förhållanden undersökas, huruvida icke indragning eller omorganisation för att ernå kostnadsminskning på annat håll kan företagas.

Militieombudsmannainstitutionen, som tillkom under helt andra förhållanden än de nuvarande, har enligt uttalanden under senare år från kretsar tillhörande olika partier knappast numera någon uppgift att fylla, som icke lika väl och med betydligt mindre kostnader på annat sätt kan tillgodoses. En statistik från senare år över de åtal, som lett till fällande dom, visar dessas försvinnande ringa antal. Någon särställning för angivelser i militära ärenden synes i detta fall icke erforderlig, och torde den nödiga sakkunskapen i hithörande mål med mindre omkostnader kunna ernås genom en i militära ärenden sakkunnig sekreterare hos justitieombudsmannen.

Militieombudsmannen och hans expedition bör sålunda kunna indragas. I årets statsverksproposition är anslaget för detta ändamål upptaget till 65,000 kronor.

Av största vikt synes vara att de föreslagna åtgärderna omedelbart vidtagas samt att de arbeten på hithörande områden, som sedan krigsberedskapskommissionen avgav sina förslag till stor del legat nere, åter upptages.

Vi hemställa därför, att riksdagen måtte besluta

att i enlighet med myndigheternas förslag öka antalet för arméförvaltningen avsedda officerare med 6 och för marinförvaltningen avsedda mariningenjörer med 1;

att industriberedskapskommissionen skall erhålla ett permanent sekretariat bestående tills vidare av 1 kanslichef och 1 sekreterare;

att rikskommissionen för den ekonomiska krigsberedskapen tilldelas följande ledamöter: 1 chef, 1 kanslichef, 1 militär avdelningschef, 1 avdelningschef för industriella frågor, 1 avdelningschef för livsmedelsfrågor, 1 avdelningschef för finans- och kreditfrågor samt för nationalekonomiska och statistiska arbeten, samt erforderlig expeditionspersonal;

Motioner i Andra kammaren, Nr 360.

att utredning igångsättes angående indragning av militieombudsmannainstitutionen;

att utredning angående nationens mobilisering vid krig snarast igångsättes och verkställes, inman ny proposition angående försvarsväsendets ordnande avlåtes till riksdagen.

Stockholm den 21 mars 1925.

Otto Jürte.

Erik Bernström.
